



Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

GENIZA SPECIMENS.

A LETTER OF CHUSHIEL.

THE document now published fills a single strip of parchment 65 by 23 cm. in dimensions. It contains an autograph letter by R. Chushiel b. Elchanan of Kairoan, and is written in square characters with a very slight tendency towards the cursive. The MS. is defective in some places and illegible in others, but the facsimile given below, will enable the student to rectify the uncertain readings marked with dots over the letters and to form his own judgment on doubtful passages.

The style of the letter is "poetanic" to a degree, the Hebrew being full of allusions to Biblical and Talmudical passages. In the first twenty-five lines there is a double acrostic. On the right-hand side there is the alphabet, ק ף ך in line 23, on the left hand the *clausula* gives the name of the son of the writer of the document, [אל]חנן ברבי, of which the first two letters are now missing. The language is also at times very obscure, as, for instance, the phrase יעפים לשתייה (line 13), the first word of which is unknown to me. Such forms again as ארסין (line 25), a denominative hiphil of רסן, is very artificial. The words חוקת כעירות לו באיטרא (line 22) may perhaps refer to Baba Bathra, 29 b (where the Dikduke Sopherim reads איטרא for עיטרא), but the Talmudical passage does not make the context of the letter clearer. I can indeed only hope that Prof. D. Kaufmann, who did so much for the explanation of the Chronicle of Ahimaaz, will also favour us with his comments on Chushiel's letter.

אֶת חֶדְדֵי הַיָּם וְאֶת חֶדְדֵי הַיָּבֵשׁ וְאֶת חֶדְדֵי הַיָּבֵשׁ וְאֶת חֶדְדֵי הַיָּבֵשׁ

[illegible][illegible]

פתחם בלשע בבוא לאמה שבו הולך יצא להזכירה מי המטה
 חל כשפה ברורה להניח קץ מלח להברה לפני ארי ולביא בחבור
 כבכורה וישתומם כמל ועד ועד ויעתקן מלים ותפוס הם
 שהבינה תסתירה וזכר נחל השתק מעברה ואך ישאר עין כוח
 במידת אלהים הוא הביא סגיו בכספים והשים הבקר אפולת נשפ
 חרופים וזו ככר וקעור סעפים כל שכן מעינים יסופים וזו לו הט
 הקופים כי הביא מידת אלופים במספר ריקיטם נספים ועוד
 וזו ברורה וידת ברורה וזו ברורה וזו ברורה וזו ברורה

[illegible]

תהום
 בערך
 כח
 יח
 חזק אושי
 ויבין וישיח
 שנת הנשיח
 יעצב ויעצב
 חזק וישיח
 שנת הנשיח
 יעצב ויעצב

[illegible]

ל כבוד צורה עמי
ה וזכרו לא יטע
רא ותאכר החכמה
בארה ועלו המקלם
ם והמיר כבוד נמשק
מן בכפם והסתר בעי
ה יפתק נבות ויח
נשבות כי אכע שח
עם שם בלוח חכבות
לוח ויירא ת ד
חרות ומלים אצורה
מחית שם סורה
ל כבוד צורה
ה וזכרו לא יטע
רא ותאכר החכמה
בארה ועלו המקלם
ם והמיר כבוד נמשק
מן בכפם והסתר בעי
ה יפתק נבות ויח
נשבות כי אכע שח
עם שם בלוח חכבות
לוח ויירא ת ד
חרות ומלים אצורה
מחית שם סורה
ל כבוד צורה

Chushiel's letter is written to R. Shemaryah, the Chief Rabbi (הרב הראש), the father of Rabbi Elchanan, whilst from the address on the back of the letter we learn that the name of Shemaryah's father was also Elchanan¹. In its present mutilated state the address runs thus:—

לכבוד קדושת הרב הגדול מומחה כסיני
 [מר] נא . . . שמריה ראש כל קהל המוני
 בן כבוד ג' קד מ' ורבנא אלחנן איתן איתני
 חנו ותהיה עמידתו בקרית עם
 אבות עולם

Of the following line only the words בר אלחנן and the letter ש remain.

Identifying the recipient of the letter with Shemaryah ben Elchanan, one of the famous four captive Rabbis, we shall easily recognize in his correspondent another Rabbi of the same group, who, according to tradition, "was sold (as a slave) in Africa, and went thence to Kairoan," and whose father's name the present document reveals for the first time². The other Rabbis named in the letter, such as Judah *Resh Kallah* (line 69) and Joseph b. Berachyah (line 70), are also known as scholars of Kairoan through their correspondence with various Geonim³. By ורבנא נסים (line 74) is probably meant Nissim the elder, the father of R. Jacob and the grandfather of R. Nissim, author of

¹ This letter greatly strengthens Dr. Harkavy's hypothesis regarding the descent of Elchanan b. Shemaryah, the correspondent of various Geonim; see his edition of the *השומר הגאונים*, p. 342. Cf. also the fragment of a letter published by Dr. Neubauer in the *JEWISH QUARTERLY REVIEW*, VI, p. 223. The language of the letter is not clear enough, and there is no more necessity to transfer the שורר נדררע to Pumbedetha than to any other centre of Jewish learning then in existence.

² The literature on this point is given by Berliner and Hofmann in their *Migdol Chananel*, p. xxviii, n. 2, to which have to be added Weiss, *Zur Geschichte der Tradition*, IV, p. 263 sq.; the Hebrew translation of Graetz (רברי ימי ישראל), III, which has also some notes by Dr. Harkavy; and the דורות הראשונים by יצחק אייזיק הלוי, cc. 35-40.

³ See Harkavy's Index to the above-mentioned work under יוסף נ' יוסף יהודה and יוסף נ' ברכיה, and the various Responsa to which he refers.

the Maphteach and other works¹. Nothing further, however, is known at present regarding R. Abraham b. Nathan (line 71). The only difficulty in the way of identifying the Chushiel of this letter with the captive Rabbi of the same name is presented by the writer referring to his son as Elchanan, whilst the oldest documents in Jewish literature speak of Chushiel's son as Chananel². It is, of course, not impossible that Chushiel had two sons, named Elchanan and Chananel respectively. It is more likely that Elchanan later on changed his name to Chananel (which has the same meaning). A cause can be assigned for such a change. The immigration of Elchanan b. Shemaryah to Kairoan must have produced some confusion between the two Elchanans, and one of them may have chosen to describe himself by a variant of his old name³.

Should this view be accepted, we have to assume, with Rapoport and Weiss, that Chushiel reached Kairoan from Italy. The words מוצאתנו מארץ מולדתנו לעבור להתגורר בארץ (line 58) distinctly imply that before his emigration he lived in a Christian country⁴. This would agree with the well-known legend told by Ibn Daud in his *Sepher Hakkabala* regarding the native country of the four Rabbis. On the other hand, the present letter would throw great suspicion on the whole story of the capture, and all the romantic features of a collection of money for providing brides with dowries, and would even make it questionable whether Chushiel and the other three ever were thrown together in such dangers as the legend mentions. At least as far as Chushiel is concerned, we see that he simply went

¹ See Weiss, *ibid.*, p. 265, n. 1, and Harkavy, *ibid.*, נסים מקוראן.

² See Rapoport's תולדות ר"ה, and Kaufmann, "Das Trostsreiben Samuel Hannagid's an Chananel," in the *Magazin f. d. Wissenschaft d. Judenthums*, V, p. 68 sq.

³ See Harkavy, *ibid.*, p. 342. A similar instance of altering the name Elchanan into Chananel (though not by the bearer of the name himself) is given by Reifmann in the *Magazin* (as above), p. 89.

⁴ See Rapoport, *ibid.*, and Weiss, *ibid.*, n. 2. For the opposite view see Halberstam's reference in the *JEWISH QUARTERLY REVIEW*, *ibid.*, p. 596.

to pay a visit to his friend Shemaryah, who had settled long before him in Kairoan¹. The testimony, again, of the Sepher Hakkabala that Chananel was born in Kairoan seems also inaccurate, for Chushiel tells us distinctly in this letter that he was waiting for his son's arrival from Italy in Kairoan (see line 61). The whole story will, therefore, have to be reduced to the plain facts that about the end of the tenth century certain Rabbis, for reasons unknown to us, emigrated from Italy at various times, and established schools in certain centres of Jewish population in Africa as well as in Spain²; or at least the statement of Ibn Daud must be restricted to Moses, father of Enoch, and the anonymous rabbi, with regard to whom Ibn Daud, as a Spaniard, may have had better sources of information.

S. SCHECHTER.

¹ א'א בלחי על ראיית מנמה פני הרב ll. 57-60, which I take to refer to Shemaryah, with whom he was probably related. אא is אלא as the word אלו (l. 53) = אלוהיו, objecting to write the letters which might represent the name of God.

² Graetz's contention, fixing the date of the emigration of the four Rabbis about 950, becomes impossible by the discovery of another document in the T.S. collection which bears the autograph signature of Shemaryah. It is a legal document, written on parchment, and dated Tuesday, 14 Elul, in the year 4762 A.M. and 1313 *Shetaroth* (= 1002 C.E.). After the signatures of the parties concerned we have the following *testatum*: אהקים שער תברא דין קרמנא בני דינא רבא (?) וסהורו כחיבין לעילא וקיומיה מניה וביה (?) לתתא בכתב יד סהרי רחמימין עלוה פלשיאל בר אפרים שלמה הלוי בר ויד אהרן בר משה גאלב בר ודיב בכהביהון וסימניהון מדאתו הר מנהו . . פלשיאל בר אפרים וגאלב בר ודיב ואסהירו קרמנה רחמיות ידו (?) הוא דין אשורוהי וקיסמוהי כדחוי שמריה הרב בירי אלחן הרב הראש . . . This is followed by two other signatures of Shemaryah's court: שמואל בר יעקב and יהושע בירי נ . . . The place in which it was written is מצרים שאל ניסום הנדר. Shemaryah was thus still performing the duties of his office in 1002, and it is improbable that they began half a century back. Ibn Daud's הש"ל (= 750) is, therefore, more likely to be correct.

- ארזים לעמים סב
 בתוך עצי יער . במד
 גבה והוסף י"ף בין יבולתו . לשוא הפין ועלהו
 דת ערך בכל מבצר . אל ה' גם נצר . אף חקק באיש העיר .
 5 [ה] ובה הוצב . דעות מני צור חוצב . לא הכלים ולא עצב .
 [וכל א'] ש פיתו ימרה . הוא מסית וגם ממרא . עליו נזר וגם מורה .
 [ז] אשר לא לעי ותלמיד מהמין כמו תמד . .
 [ח] לבודק מתוחים יודו על צדק .
 ט"א אשר סילף נעלם ביאר והוא אילף .
 יו יש יר ולא תפל . מס שפל . וקיר נטוי וגם נופל .
 כבמדבר אשר הדם שרש . נרא והכן החרש . ישיבתו קבע עלי מדרש .
 לכל חפץ וגם שואל . מסביר פנים בתורת אל . כזה נחשב מעט באר"אל .
 [מ] הוא בכל ספר . גם לשונו עט סופר . יהוא הפין אמרי שפרי .
 15 [נכ] בדר בשיבה כבנורן ענולה . כמו עלי ראשה גולה . האיר פני כל הגולה .
 [ערס] ת הישיבה מעורן כתולע . הריב לא ביצע בהתנעל . זה הציל חיכה הצלע .
 [פ] סה אבן נזר בארמה מתנוססה . וגם רח י' נוססה .
 [צ] לבארה ישר ארח . כחמר הניץ יצין פרח . וכאור בקר הוא זרח .
 קרץ עלי פרח נחם . הוא סגר מי יפתח . לו נחשבו בקש תותח .
 20 רכב בחל וקול זעם . לא יבירחנו במרבת עם . תרועת שרים שאון רעם .
 [א]
 [ב]
 חבש
 זבע כבדיה .
 זולם למחיה .
 צעוק לרחיה .
 [ג]
 זבניה גם בחומותיה .
 זדותי
 זיוק אושייה .
 זריבין תושייה .
 זשת הנשייה .
 זעפוס לשחיה .
 זבן השחיה .
 זנביא בן בחיה .
 זנבן זנבן .
 ז הוריה .
 ש קרייה .
 וכוזין ושריה .
 חקן זפזיה .

- שרי בחמלת שאר עמו . בראש חבל קצין הרימו . להכחיד כל סירי כרמוי .
 תעודת המשרה עליו נמורה . כבר בסבעת הלמחו העטרה . חוקה לו כעירות באימרא .
 חשוקה לו לאיש השם . וְ הַזֶּה מְמֹלָא בְּלָשׁוֹן . קָצִין רָצִין בְּכָל נֶשֶׁם
 בן הרב אבי הרב . בן סמוך . ואבי סמוך . והוא הרב וגם הראש
 25 אמרתי מחסום לפי אשמורה . זממא לחיי ארסין אחיכיה .
 מחסומא בלשוני בבואי לאמרה . שבח השר בפוצי להזכירה . מי המתהלל ברב גבורה . ומי
 חיל בשפה ברורה . להגיע קץ מלך לחברה . לפני ארי ולביא בחבורה . ובזכרו לא ינוע
 בכבברה . וישתומם כמלא זעם ועבר[ה] . ויעתקו מלים ותפוס הסברא . ותאבד ההכמה
 והבינה תסתרה . וכנר נחל השטף מעברה . ואיך ישאר עליו כוח לבארה . ועליו המקלס
 30 במידת אלפים . הוא הביא סינים בכספים . והשים הבקר אפילת נשפים . והמיר כבוד במשקל
 חירופים . ולו כבר וקנטר סניפים . כל שכן מניינים יסופים . טוב לו הטמן בכפים . והסתר בעבי
 קן הקופים . כי הביא מרת אלופים . במספר ריקים גם נספים . ועוד אם יעתק ניבות . וישוב
 מהלל מפי רבבות . גם אלה במספר נחשבות . וישאר מעל בחיבור החשבות . כי אבני שום
 . . . ת . כמו קרא כאבני חרבות . ובגדי רקמה וארנמ[ן] . חשבות . הגיעם שם בלוי הסחבות .
 35 חות בציץ . . . שר אין למורי בות על בן זחלתי ואירא [מחזו]ת דעי
 זכורה . נמתי איך ובמ[ה] [א]כפרה . שף אכלום ויד אמורה . ואחשה חרות ומלים אעצורה
 זוזוז הבטן הציקה היתירה . ומאנה התרווחה בקיפון אמירה . כנדיית וכעיפית מפני מצורה .
 וגם לכה אין עצירה . עד אשר אפצה ואדברה . ושלום הרב אדרשה ואחקרה . מכל בא ועובר
 בשוירה . כי הוא לראשי בחר . על כל ראש . חר . מאצלי לא היה בחר . מקרוא פלל שוכן
 40 סתר . קיים בעולמו הרב הפותר . הגיד . . פרץ הותר . המעביר שמין בלכתם יתר . יחי רצון שלא

- יסוף עד הקבץ צאן יתר . והוא וכל א לפִּנְיָה יוֹתֵר . אמן
- לכבוד גדוֹן[לֵת] קדוּשַׁת הַדָּרַת רִבְנָא וּמִרְנָא שְׁמִירָה הֵרֵב הָרֵאשׁ
 וּלְכַבֵּד רִבְנָא אֲלַחֲנָן בְּנוֹ תַּמּוּדוֹ אֲשֶׁר לִכְל חֲכָמָה הוּא נִרְתַּן . חוּט הַמְשׁוּלָּשׁ לִכְל סֵפֶר תִּיק .
- יְהִי רִצּוֹן שְׁלֹא יִתֵּק וְלֹא יִרְתַּק . וְהָ כֵּן לִנְיָנוֹ אַהֲרִין . אֲשֶׁר מֵאִם בְּכָל עֶסְקִים
- 45 וַיִּבְחַר יִירָאֵת י"ו וְתוֹרָתוֹ נִזְשָׁתֵּשׁ בְּנַחֲלַת [אֲב] תַיִן וַיִּתְאַפֵּד בָּהּ וַיִּתְהַדֵּר בְּהִינוּמָה . וַיַּעֲמֵר[ה']
 כְּגוֹר וַיַּעֲמָה כְּשִׁרְיָן וַיִּאֲפֹדָה כְּמַעֲלֵי תַצִּיף . וַיִּרְבִּידָה כְּעֵנָק . וַיִּתְמִידָה בִּלְשׁוֹן . וַיִּרְבֵּהָ בִּשְׁפָה
- וַיִּקְרָאָה בְּגֵרֹן . וַיַּחֲצֶהָ ל' . ה' וַיִּשְׁמִיָּהּ לוֹ לְחוּק עוֹלָם . וַיִּתְרַצֶּה בְּמִשְׁפָּט . וַיִּדְבֶּרָה בְּחֹסֶד . וַיִּסְפָּרָה
 בְּיוֹם וַיִּחְקֶרָה בְּלִילָה . וַיִּנְצֶרָה בְּדַת וַיִּשְׁמָרָה כְּתוּרָה עַל כֵּן הוֹצֵק חֹן בְּשִׁפְתוֹתָיו וְנִמְשַׁח שְׁמֵן שִׁשּׁוֹן
 וְהַעֲדִיף נֶדָף רִיחוֹ מִכָּל רֹאשִׁי בְּשָׁמִים וַיִּתְאַוּוּהוּ קְרוֹבִים וַיִּתְמַדּוּהוּ רְחוּקִים וַיִּבְקְשׁוּהוּ יוֹדִיעִים
- 50 הוּא שׁוֹמְעִים . וַיַּחֲלוּ רַבִּים שְׁמוֹעַ חֲכָמָתוֹ כִּי דִבְרָיו מִתְקוּם מִנוֹפֶת צוּפִים וּלְשׁוֹנוֹ כֶּסֶם
 הָרוֹפְאִים . בְּאֵמֶת וּבְמִישׁוֹר הָלֵךְ עַל כֵּן נִתְעַלָּה וַיִּגְדַּל שְׁמוֹ כֶּשֶׁם הַגְּדוֹלִים וַיִּתְחַזֶּקֶה נִחְלָתוֹ
 בִּידְיוֹ וַיִּשֶׁם עוֹדָה עָלָיו אֵת יְיָ חַי [לִב] לֵאמֹר מוֹשֶׁה מוֹרַעוֹ עָדִי עַד בְּרוּךְ
 אֱלֹהִים אֲשֶׁר הַגְּדִיל תָּמִיד הוּא בְּבִרְיָת יְיָ אֵינִי שְׁלֹא
 חֲמוּשׁ מִשֶּׁם אֶלֶּא ל אֲבָחִיו לִבְנוֹ
- 55 יִזְכֶּה הֵבֵן לְחִנְחִילָה [לִב] . שְׁנֵי מִמּוֹנוֹ וּמִר' אֲלַחֲנָן בְּנוֹ[נ']
 יִישָׁא הֵרֵב וַיִּשְׁפֹּת שִׁפְעַ שְׁלֹם . מִמּוֹנוֹ וּמִר' אֲלַחֲנָן בְּנוֹ[נ']
- וּמַהֲנוֹסִפִּים וְהַנְל[וּם] כָּל הַחֲלָמִידִים הֵי[וּשְׁבִים] לְפָנֵיהֶם הַמֶּקֶד יִגְדִּיל וַיַּעֲצִים . ש[לִמּוֹם]
 וְלַהֲדִיעַ לְאַבְרִינֹו וְאִדְרִינוֹ כֹּאֲשֶׁר הִדְעֵתוֹ כִּבְר בְּכַתְּבֵנוּ פַעֲמִים שְׁלֹשׁ וְאַרְבַּע כִּי יִצְיָאָתָנוּ
 מֵאֲרִין מוֹלְדָּתָנוּ לְעִבּוֹר לְהַתְּגוֹרֵר בְּאַרְץ יִשְׁמַעֲאֵל אֵל הָיִית אֲא בְּלַחִי עַל רֵאִיִּית מִגְמַת פְּנִי
- 60 הֵרֵב אֲשֶׁר נִכְסַפְתִּי מִשְׁנִים קְדָמוֹנוֹת וְהִנֵּה עֲדִיין לֹא עָלָה בִּידְיוֹנוֹ וְכָל אֱלֹו הַשְּׁנִים שְׁנַתְעַכְבְּנוּ

בקירואן כבר הודעתך בכתבנו על אי זה דרך נתעכבנו ועוד היינו מתמהמהים על ביאת ר' אלחנן בנו ובבאו אשתקד אמרנו לא נשאר דבר בשנה זו וחיקנו כל צרכינו לא נשאר לנו בלתי צידת הדרך וכראות כן בני קהל קירואן זיכרו למובה כי הסכימה דעתנו ללכת התחילו דבר אלינו עבר עמדינו מזו דיי כל אלו השנים • עתה לא תיחנן היות

65 עמידתנו הנה והפצירו בנו מאד ה' ק' [ה] ראוני פמיבי עין עלינו וחשבוננו

כאח יונק שרי אם ונקשרה נפשם בנפשנו ונעוזה [אה]בתם בנו אהבה שאינה תלויה בדבר שבת לגומל לחייבים טובות וייתנו בארץ גיוחנו לחן וחסד בעיניהם ובעיני המלכות ואפעלפי שידענו כי מרוב אהבתם עלינו חפצו לעכבנו לא חפצנו ולא נתרצינו בע[צתם] כלל ועד שאנו נושאים ונותנים באלו הדברים נודמן דרך פתאום לרבנא יהודה ריש זל[ה] 70 ולרבנא יוסף בן ברכיה שמ' צו' וילכו למהר'א'ה • • • אל • • • שהלך אחרי כן משם • •

חצי יום הנשארה לנו וכשמוע רבנא אברהם בר' דרבנא נתן ש[ם] עי'זו זאת וירב[ה]

שבעה שלא חיפרד עתה מבינוחיו וכל החשובים כולם ז' • • • • •
חפצנו מפני רצינוס אחר כן רצינו • • • • • עו על ש • • • • •
עוד בני רבנא יוסף ורבנא נסים ישמרם צורם ויחיים ויגדל[ם] • • • • •
75 אתמול בואו עדינו ועתה נפרידהו מעלינו לא יתכן לפני עיני • • • • •

שאוהבים אותנו דברו לנו כואת ועידור כתבי שלום הרב ו • • • • •
עיצבונו מאד ועתה נבקשה בבקשה מאת הרב שתמיד יוד[יע] • • • • •
מבין כל נעלם וסתום שאין לנו חפץ יקר יותר מן הרב על כן שלומן • • • • •
ויועצם שלום הרב ושלום כל הנלוים למעלה כדכ' ואתה שלום • • • • •

80 חושיאל בר אלחנן ה'ז